

Valtion nuorisoneuvosto

Asia: Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sukupuolen vahvistamisesta sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Tausta

Nykyinen sukupuolen vahvistamista koskeva lainsäädäntö on vanhentunut ja on saanut moitteita muun muassa kansainvälisiltä ihmisoikeussopimusten valvontaelimiltä. Luonnos hallituksen esityksestä uudeksi translaiksi korjaisi monia näistä ongelmista. Vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä sukupuolen vahvistamisen edellytyksenä poistuisi, lääketieteelliset hoidot eriyttäisiin juridisen sukupuolen korjaamisesta ja sukupuolen vahvistaminen perustuisi henkilön hakemukseen eikä siihen vaadittaisi esimerkiksi lääketieteen edustajien lausuntoja. Luonnoksessa on myös ongelmia. Oikeus korjata sukupuolta koskisi vain täysi-ikäisiä, eli alaikäisillä ei jatkossakaan olisi tähän oikeutta.

Yleistä

Valtion nuorisoneuvosto pitää esitettyjä muutoksia perusteltuina. Uusi lainsäädäntö toteuttaa nykyistä paremmin julkiselle vallalle perustuslaissa määrättyä tehtävää edistää perus- ja ihmisoikeuksia. Esitys vahvistaisi sukupuoltaan korjaavien henkilöiden itsemääräämisoikeutta. Esitysluonnoksessa on myös puutteita. Valtion nuorisoneuvosto on pettynyt siihen, että esityksessä alaikäisillä ei olisi oikeutta korjata sukupuoltaan.

Translasten ja nuorten asema

Valtion nuorisoneuvosto nostaa esille sukupuolivähemmistöön kuuluvien, erityisesti translasten ja –nuorten haavoittuvan aseman, jonka useat tutkimukset ja selvitykset ovat osoittaneet.

Vuoden 2021 Nuorisobarometrissa kysyttiin 15-29-vuotiaiden nuorten kokemaa syrjintää ja koettua tyytyväisyyttä omaan elämään. Taustakysymyksenä kysyttiin vähemmistöön kuulumista esimerkiksi sukupuolen ilmaisun suhteen. Vähemmistöön sukupuolen ilmaisun perusteella kuuluvat vastaajat antoivat tyytyväisyydelle omaan elämäänsä kouluarvosanan 7,7 kun muiden vastaajien antama keskiarvo oli 8,2. Vähemmistöön sukupuolen ilmaisun perusteella kuuluvista (suluissa vastaajat, jotka ilmoittivat, etteivät kuulu vähemmistöön sukupuolen ilmaisun osalta) 19% (2%) ilmoitti kokevansa syrjintää edelleen, 15% (7%) viimeisen kuukauden aikana, 18% (16%) viimeisten 1-5 vuoden aikana, 19% (29%) kauemmin aikaa sitten ja 26% (45%) ei koskaan.ⁱ

Kouluterveyskysely osoittaa myös epätasa-arvon hyvinvoinnissa. vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn mukaan 75 % sukupuolivähemmistöihin kuuluvista perusopetuksen 8.–9. vuosiluokkien oppilaista sekä lukion ja AOL:n 1. –2. vuoden opiskelijoista on ollut huolissaan mielialastaan kuluneen 12 kuukauden aikana. Cissukupuolisista vastaavaa on kokenut 37 %. Saman tutkimuksen mukaan 48 % sukupuolivähemmistöihin kuuluvista perusopetuksen 8.–9. vuosiluokkien oppilaista sekä lukion ja AOL:n 1. –2. vuoden opiskelijoista on kokenut kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Cissukupuolisista vastaavaa on kokenut 18 %.ⁱⁱ

Translasten ja –nuorten haavoittuvaan asemaan vaikuttavat syrjintä ja kiusaaminen, mutta myös yhteiskunnalliset rakenteet, kuten lainsäädäntö, joka perustuu lainsäätäjien konservatiivisiin näkemyksiin eikä lapsen oikeuksien kunnioittamiseen. Enemmistö sosiaali- ja terveysministeriön asettaman työryhmän jäsenistä kannatti sukupuolen korjaamiseen vaadittavan alaikärajan laskemista.

Esitysluonnoksessa on sinänsä arvioitu kattavasti lasten ja nuorten asemaa. Tämän vuoksi on täysin ristiriitaista, että lopputulemassa alle 18-vuotiailta suljetaan pois mahdollisuus oikeudellisen sukupuolensa korjaamiseen. Perustelut eivät tue tätä lopputulemaa, etenkin kun oikeudellinen ja lääketieteellinen sukupuolen korjaaminen eriytetään toisistaan.

Valtion nuorisoneuvosto vaatii, että hallitus tarkastelee uudelleen hallitusohjelman kirjausta täysi-ikäisyyden vaatimuksesta sukupuoltaan korjaavalta henkilöltä. Oikeus korjata juridista sukupuolta tulisi antaa myös alaikäisille henkilöille. Lasten ja nuorten itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen tulee ulottua myös oikeuteen päättää omasta sukupuolestaan.

Helsingissä 1.4.2022

Valtion nuorisoneuvoston puolesta

Anssi Pirttijärvi
vs. pääsihteeri

ⁱ Tomi Kiilakoski (toim.) Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021:n aineisto. Tietopyyntö Nuorisotutkimusseuralta.

ⁱⁱ Sateenkaarinuoret poikkeusoloissa –tuloksia Kouluterveyskyselystä – Powerpoint-esitys, Satu Majlander ja Reija Klemetti